

d'enfocar l'obra, a una elecció i a una època, i el resultat és sempre un text aproximatiu, sempre relatiu. Deu ser veritat, com deia Joan Sellent en un taller de traductors al desembre de 1999 que la quantitat d'estudis erudits i de tota mena sobre *Hamlet* (i sobre la majoria d'obres de Shakespeare) faciliten molt la tasca de comprensió del traductor, que només s'ha d'ocupar (i a fe que no és poc) de dir-ho de la manera que més s'escaigui.

Aquesta cerca de l'expressió més polida, versió rere versió, es converteix en un entreteniment apassionant —si més no per a un traductor—, que permet anar veient com es va modelant la llengua talment l'argila. Per exemple, on Morera i Galicia, l'any 1920, deia: «Tu, que ets entès, tu pots parlar-hi, Horaci», Sellent diu: «Horaci, tu que tens estudis, parla-hi». «Tu es un savant, Horacio, parle-lui», deia François-Victor Hugo (1859), i «Toi qui as de l'instruction, parle-lui, Horatio», deia Gide (1947). Potser el fons de la qüestió no acaba de canviar —«You are a scholar, speak to it, Horatio» (Acte I, escena I), diu l'original—, però és interessant, per exemple, que Jacques Derrida (a *Espectre de Marx*, on parla extensament de *Hamlet*) proposa traduir *scholar* per «intel·lectual» per donar un aire més «post-modern», diu, a l'obra.

SUNZI

L'art de la guerra

Traducció de Seán Golden i Marisa Presas. Barcelona: Proa, UAB, UB, 2000. 109 p.

Amb *L'art de la guerra* de Sunzi s'enceta la col·lecció «Clàssics Orientals», coeditada per l'editorial Proa, el Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona i Edicions Universitat de Barcelona, i dirigida per Seán Golden i Marisa Presas. La col·lecció es proposa posar a l'abast del públic lector català obres de «cultures orientals» —tot assumint l'etnocentrisme o eurocentrisme del concepte— perquè el lector pugui entrar en contacte amb

Quan llegia la versió de *Hamlet* de Joan Sellent, amb aquest seu català tan senzill i precís, i comparava de tant en tant alguns fragments amb versions castellanes i franceses, pràcticament en tots els casos em semblava que havia trobat la solució més fàcil, és a dir, la més genial. «Un dels criteris del geni sembla precisament el de poder fer una cosa perfectament simple i visible que la gent normal no pot fer i sap que no pot fer i tampoc no sap com es fa o per què no pot fer-ho», deia Isaiah Berlin per justificar que havia qualificat Boris Pasternak (que, per cert, també va traduir *Hamlet*, així com un bon nombre de sonets de Shakespeare) de genial. I, per a il·lustrar-ho, explicava que una vegada li van preguntar al ballarí Nijinski com s'ho feia per saltar tan alt, i ell va contestar que no hi veia cap problema. «Per què he de baixar immediatament? Per què no quedar-me una estona a l'aire abans de baixar a terra?» Aquesta mateixa sensació de lleugeresa és la que aconsegueix transmetre Joan Sellent en el català d'aquesta traducció que —goso aventurar— esdevindrà un clàssic català del XXI.

Dolors Udina

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

obres cabdals de la literatura mundial que l'excés d'occidentalisme ha fet caure d'antologies pretesament universals. Per això s'ha preferit optar per incloure introduccions que facilitin la comprensió del text, abans que unes traduccions excessivament acadèmiques o filològiques.

D'entrada, doncs, cal destacar el valor de la col·lecció en si, pel que representa de mirada modesta i respectuosa cap a cultures per molts desconeegudes i sovint excessivament encasell-

lades. Voldriem també posar en relleu el fet que en l'elecció de les obres s'hagi fugit de l'omnipresent cànon occidental i s'hagi buscat el cànon de les cultures respectives, és a dir, les traduccions que es presentaran seran sempre d'obres que són punts de referència indiscutibles als seus països d'origen. Malgrat la gran distància en el temps i en l'espai d'alguns dels títols que formaran part de la col·lecció, ens sorprendrà l'actualitat i la vigència d'aquestes obres en el nostre context actual.

Quant a l'obra que ens ocupa, *L'art de la guerra*, de Sunzi, cal fer ressaltar la importància d'aquesta traducció pel fet que és la primera al català girada directament del xinès, un gra de sorra més que contribueix al tímid però creixent progrés de la sinologia al nostre país.

La historiografia tradicional xinesa atribueix aquesta obra a Sun Wu (Sun és el cognom i Wu el nom, que curiosament significa «marcial») i la situa al voltant del 500 aC. Sembla que era originari de l'Estat de Qi i que els desordres sociopolítics van aconsellar la seva fugida. Confiat en les seves possibilitats de promoció, s'instal·là a l'Estat veí de Wu, el rei del qual acabava d'usurpar el poder assassinant el seu propi germà. Sun Wu estava disposat a posar els seus coneixements a la disposició d'aquell sobirà que fos capaç d'apreciar-los. Gràcies a la insistència del seu ministre Wu Zixu, He Lu, senyor de Wu, finalment va acceptar deixar-se assessorar per ell en qualitat d'expert en estratègia militar i posar a la pràctica les seves teories. Sun Wu encarna, doncs, un personatge que encaixa perfectament en un sistema que, a causa de les necessitats del moment, va passar de l'aristocràcia a la meritocràcia.

L'art de la guerra de Sunzi apareix en la mateixa època que les primeres escoles de pensament que es proposen donar resposta a la crisi ideològica que resulta de la crisi política. Malgrat que durant el període dels Estats Combatents es compilaren altres manuals d'estratègia militar, aquest és l'únic que ha arribat fins als nostres dies. Si és obra de Sun Wu o simplement una recopilació de comentaris sobre estratègia militar que es va atribuir

a una figura llegendària per tal d'augmentar-ne la importància és potser una dada secundària. Del que no hi ha dubte és que aquest text ha tingut un paper molt important al llarg de la història, i actualment forma part del corpus de clàssics de la filosofia xinesa.

Des del punt de vista formal, *L'art de la guerra* comparteix per la seva estructura i estil molts trets del llenguatge literari xinès clàssic: la informació està disposada en forma d'aforismes o pensaments breus, hi ha una sèrie de conceptes que es van repetint al llarg de l'obra, el llenguatge és concís i hi apareixen nombrosos paral·lelismes, a més d'una gran varietat de figures literàries, com, per exemple, la paradoxa i la metàfora. També cal destacar el recurs a les referències culturals i històriques, tan característica dels textos xinesos, i a conceptes i categories recurrents dins de la tradició xinesa, com ara el *yin* i el *yang* i les categories quintuples.

El text és dividit en tretze capítols, cadascun dels quals parla d'un tema determinat: 1) els càlculs preliminars, 2) la conducció de la guerra, 3) la planificació de les ofensives, 4) la disposició de les forces, 5) la potència, 6) el buit i el massís, 7) les maniobres, 8) les nou variables, 9) les marxos, 10) el terreny, 11) els nou terrenys, 12) l'atac amb foc i 13) la utilització dels espies. Malgrat el títol, no es tracta d'un manual d'instruccions. La idea bàsica és que mai no podem preveure tots i cadascun dels factors que concorreran en una circumstància, de manera que el general no pot limitar-se a aplicar mecànicament una sèrie de regles apreses.

Al llarg de l'obra s'analitzen els principis i les conductes de la guerra, en què resalta la importància d'una informació sòlida sobre l'enemic —i, per descomptat, d'un mateix—, un coneixement detallat de la topografia del camp de batalla, els avantatges de l'ofensiva psicològica, el valor de les retirades tàctiques i la reorientació de les forces, la qual demostra la capacitat d'adaptació a les circumstàncies, de discerniment i de flexibilitat del general. Sunzi explica tots els graus de les arts marcial: la millor tècnica militar és la que frustra els complots dels enemics; després,

el millor és desfer les seves aliances; a continuació, atacar les seves forces armades; i la pitjor, assetjar les seves ciutats.

El coneixement del problema és la clau de la solució i l'eficiència màxima del coneixement és que el conflicte sigui totalment innecessari. Sunzi dona, per tant, més importància a la dissuasió que a l'ofensiva, tot emfatitzant les nefastes conseqüències morals i econòmiques de la guerra. La guerra representa una gran despesa per a l'estat; només s'ha de córrer el risc de pèrdues si es pot aconseguir alguna cosa en canvi. A més, si destrueixes un país després hi hauràs d'invertir; per tant, és millor guanyar causant com menys danys millor. De fet, la solució òptima seria guanyar la guerra abans de començar-la, o sigui, no haver d'actuar. La paradoxa de *L'art de la guerra* és, doncs, la seva oposició a la guerra. La manera de lluitar contra la guerra és utilitzant els principis propis de la guerra: infiltrar-se en les línies enemigues, descobrir els secrets o punts febles de l'adversari, i minar la moral de les tropes contràries.

L'essència filosòfica de *L'art de la guerra* és daoista, tot i que també es pot detectar un fort component confucianista pel fet que es presenta en forma de consells i pel seu èmfasi en la qualitat ètica del governant, entre d'altres coses. El sobirà que gestioni el seu estat en benefici del seu poble comptarà amb un suport popular més sòlid que el sobirà que no

ho faci. Per tant, el sobirà que gaudeixi de la confiança del seu poble tindrà més força moral. Així mateix, el general també ha de vetllar pel benestar del poble i ha de ser coherent i just amb els seus homes, administrant severitat i protecció en la mesura necessària.

El fet que els ensenyaments de *L'art de la guerra* fossin decisius en les victòries de Mao Zedong durant la guerra civil xinesa, i de Ho Chin Minh durant la guerra del Vietnam, i que inspiri la filosofia econòmica japonesa actual, ha col·locat aquesta obra en el punt de mira dels estratèges occidentals en política i economia internacional, i ha convertit aquest clàssic en una obra de rabiosa actualitat. Tant de bo arribessin a la conclusió de Sunzi, que la millor manera de fer la guerra és no fer-la.

Finalment, cal agrair als traductors l'esforç que han fet per abordar la tasca de la traducció mirant de compaginar les tres possibles lectures de l'obra: la militar, la política i l'econòmica, i de proporcionar-nos una extensa bibliografia que ens permeti aprofundir —si ho desitgem— aquell aspecte que més ens interessi. Esperem que la iniciativa de la col·lecció ens ofereixi un reguitzell de títols inèdits a casa nostra, i tan interessants com el que aquí presentem.

Sara Rovira i Esteve

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

WITTE, Heidrun

Die Kulturkompetenz des Translators. Begriffliche Grundlegung und Didaktisierung

[La competència cultural del traductor: fonaments teòrics i propostes didàctiques]

Tubinga: Stauffenburg. 235 p.

Els esforços per delimitar la teoria de la traducció com a disciplina amb entitat pròpia han cristal·litzat, entre d'altres, en l'anomenada teoria funcional. Una de les aportacions fonamentals d'aquesta teoria és la idea que la traducció és una modalitat específica de la

comunicació i un fenomen de transferència intercultural. D'aquí es desprèn una de les seves tesis bàsiques: són les barreres culturals, més que no pas les lingüístiques, les que constitueixen un obstacle per a la comunicació. D'aquí també que un dels centres d'in-